

MOROS I CRISTIANS PEROLERS: 1979-1982. UN QUATRIENNI PRODIGIÓS

I.

L'any 79 del segle XX va suposar una fita força significativa per als ciutadans d'Alaquàs perquè, entre d'altres, ocorregueren dos esdeveniments que han marcat fortament la nostra vida.

En primer lloc, el dimarts tres d'abril, la candidatura encapçalada per N'Albert Taberner va guanyar les primeres Eleccions Municipals.

La campanya havia estat dura i difícil; era la primera que els menors de trenta anys coneixien, i en l'orientació del vot havia tingut un fort ressò públic el document de suport signat per cinquanta-quatre ciutadans, dones i homes del poble (imatge pàgina següent).

Després de tants anys de control ideològic, un grup d'Independents, junt a components del Partit Comunista, havien estat votats majoritàriament per a representar-nos en un ajuntament democràtic.

És cert que havia hagut, crec sincerament que sense mala intenció, un intent de desprestigiar, des dels estaments més conservadors i tradicionals, els qui havien signat el "Paper Groc", com es coneixia popularment el document, tal vegada perquè sobretot, els resultava difícil entendre com reconeguts catòlics, de famílies catòliques, podien donar i demanar el vot per als comunistes, essent així que fins el Papa havia sentenciat "qui vota comunista vota peccato mortale".

Són vint-i-cinc anys dels ajuntaments democràtics.

El segon fet, va ser que aquell any s'inicià una festa nova, desconeguda per a molts: la Festa per excel·lència, la dels Moros i Cristians Perolers.

Enguany fa un quart de segle.

Abans d'aquesta data hagués estat impensable la desfilada sense que els moros haguérem acabat davant el Tribunal de Orden Público.

Carta oberta al Electorat d'Alaquás amb motiu de les Eleccions Municipals

Els que abaix signem aquest escrit, tots nosaltres independents dels partits polítics —sense menysprear la seua validessa—, preocupats per l'esdeveniment tan important de les eleccions municipals hem decidit, col·lectivament, prendre una postura activa davant dels comitès municipals per allò de trascendents que son per al nostre poble.

Una de les nostres accions, a més a més d'altres, és fer públic quin va ésser el nostre vot i per què.

Després de reflexionar amb serenitat hem considerat que l'opció més vàlida per a l'Ajuntament democràtic d'Alaquás és la que presenta el PARTIT COMUNISTA D'ESPANYA (PARTIT COMUNISTA DEL PAIS VALENCIA) junt a un grup d'independents. Per tant, el nostre vot serà per a ells; les raons que ens animen a fer-ho son les següents:

— Els homes i dones que hi componen l'esmentada candidatura son, al nostre entendre, persones d'una clara trajectòria democràtica i al llarg de molts anys han demostrat suficientment la seua capacitat de gestió i d'eficàcia en els distints llocs on han estat presents. A més a més que hi ha inclosos d'independents als primer candidats.

— El Programa electoral que per al poble d'Alaquás presenta el PCE (PCPV) es coherent i seriós i a més a més és possible la seua realització, no olvidant les perspectives de futur.

— En la confecció del programa han participat totes aquelles persones independents que ho han desitjat. Fet que considerem de molta importància, perquè suposa una riquesa d'idees que repercuteixen en el bé del poble.

— Les persones que eixquen elegides no seran soles a la seua consejalia, sino que contaràn amb l'assessorament i recolçament de les persones que avalen aquest document. Açò facilitarà la participació i la gestió eficaç.

CiUTADA D'ALAUQAS: Et demanem que amb tranquil·litat i equilibri reflexiones tot el que abans hem dit i si estàs d'acord **vota amb nosaltres PCE (PCPV) i Independents.**

ALAUQAS (L'HORTA - PAIS VALENCIA) ABRIL 1979

ANTONIO CASTRO - Soldador en Astilleros Españoles / VICENT ALOS MORET - Comerciante / JAIME ORTI RUIZ - Industrial / JUST BESSÓ ANDRES - Estudiante / MATILDE ALOS MORET - Estudiante / FRANCISCO DE PAULA PONS ALFONSO - Maestro Industrial, Delinante y Profesor de F. P. / FRANCISCO MORET IBORRA - Economista / JOSEP FERRER GUZMAN - Técnico Electrónico / JOSEP MARTINEZ RUIZ - Estudiante / VICENTA MATEU GUIOT - Dependienta Supermercado / HELIOS TORRALBA AGUADO - Tallista Decorador / FRANCESC BESSÓ ANDRES - Estudiante / MANUEL FERRER BELTRAN - Economista / EUGENIO PARRERO LEON - Ebanista / MANUEL MARCO PEIRO - Administrativo / FRANCESCA PALOP PONS - Estudiante / ROSER MARTINEZ GARCIA - Puericultora / JOSE LUIS LERMA GIMENEZ - Conductor / MANOLO GUASP GARCIA - Mecánico / JOSEP ALOS FORMENT - Maestro / ENRIC SANMARTIN FERRER - Estudiante / PURA SORIANO BESSÓ - Asistente Social / ANDREU CHINESTA SANGÜESA - Tallista / MARIA GARCIA CERVERA - Administrativa / FRANCESCA PEIRO MARTINEZ - Estudiante / CARMEN MATEU GUIOT - Artista pintora / PILAR LATORRE MORANT - Maestra / ANA M.ª LLUCH HERNANDEZ - Médico / AMPARO MIRALLES - Ama de casa / M.ª ANGELES TOMAS BOLOS - Estudiante / LUIS SABATER DIANA - Médico / VICENTE SANCHIS SANS - Director Banda Municipal Huelva - Ex-director Conservatorio Tolima (Colombia) / MANUEL ESCRIBA BORDES - Comerciante - Ex-Presidente C. D. Alaquás / FRANCISCA RUIZ CERVERA - Estudiante / RAFAEL PALOP PLANELLS - Ebanista / MARIA ALOS MORET - Comercio / ADORACION CUADRADO SANCHEZ - Empleada reposteria / PASCUAL GIL PORTALES - Ebanista / ANDRES RODRIGUEZ GUALDA - Estudiante / JOAQUIM LLORENS VILA - Maestro / MARTA LERMA GIMENEZ - Pensionista / ESPERANZA INIESTA MOHEDANO - Encargada de Supermercado / BENITO GARCIA GOMEZ - Maestro / CONSUELO TOMAS RUIZ - Estudiante / M.ª TERESA MARTORELL RESURRECCION - Maestra / ROSA TRAYER - Ama de casa / PEDRO MIGUEL VIVO LUIDO - Estudiante / TERESA MARTINEZ RUIZ - Estudiante / JAVIER LERMA GIMENEZ - Administrativo / MONTSERRAT TOMAS CASTELLO - Maestra / JESUS MONTALT PLANELLS - Maestro Industrial / JOSE MANUEL GARCIA MARTI - Seguros / PURA BESÓ PEIRO - Ama de casa / MIGUEL CATALUÑA - Profesor.

El paper groc.

Comunicar als qui no visqueren la Transició, l'ambient simultàniament contradictori de tensió i distensió, resulta bastant difícil. Eixíem d'uns anys foscos i els ciutadans estàvem expectants pels esdeveniments que tenien a vore amb la política espanyola.

Les primeres Eleccions Generals Democràtiques les havia guanyades la UCD d'Adolfo Suárez en el 78, però fins les Municipals el 79, als ajuntaments encara estaven els alcaldes de la dictadura. Malgrat tot, hi havia una permissibilitat controlada amb les "esquerres". Des de la mort d'En Franco, els Governadors Civils, encara del règim anterior, eren conscients que el canvi era irreversible, i amb eixe convenciment havien donat ordre als alcaldes que es mostraren comprensius amb els "descontents".

No d'altra manera s'explica el que s'hagués fet una manifestació per demanar un semàfor, doncs a la carretera un camió havia mort un fill de Santos Alarte i l'alcalde va convocar penyes, festers i a tot aquell qui volgués anar al Musical per a donar informació.

Els esdeveniments polítics, festers i la convivència, estaven tan connectats entre sí que és pràcticament impossible entendre uns sense els altres.

Amb aquesta concepció i la perspectiva que dona un quart de segle, sembla un temps suficient per a realitzar la primera aproximació al fet que, un grup d'homes i dones joves decidiren, amb tot el risc que significava, unir-se i, en alguns casos, enfrontar-se a les pròpies famílies, al grup social o al religiós per tal d'introduir una festa novella.

El risc no importava, el que es volia era deixar ben palés quines eren les nostres fortíssimes conviccions: que érem el futur; que alguna cosa estava canviant en el fet de com concebre la vida i la participació pública; que hi havia altres possibilitats per al gaudi, i que la Festa podia somoure la mentalitat ciutadana.

Per als grups i persones més conservadores, la major contradicció consistia en com, a més de votar i donar suport als comunistes, alguns catòlics volgueren fer-se moros i introduir una festa desconeguda i, en aparença, laica.

Sí, efectivament alguna raó tenien. Es tractava d'una proposta pagana, lliure, colorista i sensual; tot el contrari del que eren les festes de setembre, les quals giraven únicament al voltant del fet religiós.

I és que als orígens dels Moros i Cristians, estan presents totes les contradiccions de les coses noves i les idees emergents. Contradiccions que, sens dubte, han fet avançar la llibertat, els principis democràtics, el gust pel debat, el respecte per les diferències i, el més important, el reconeixement del valor de totes les creences i idees amb què es manifestem les persones.

La Festa representava per als qui la iniciàrem la metàfora perfecta de totes les contradiccions que calen per tal de fer avançar la convivència, cosa que vint-i-cinc anys enrere no semblava gens fàcil.

Tal vegada així s'ha de mirar la força amb què sorgirà: una oposició a tot el que ens recorde el passat de repressió; un desafiament a allò establert; una demostració que estem vius i units, muscle amb muscle, avançant amb dificultats, a poquet a poquet, com el pas ritual dels moros però imparables, com les idees de llibertat i democràcia que defensàvem.

No tots foren suficientment valents per dar el salt endavant, alguns es quedaren darrere, però amb la perspectiva del temps, els uns i els altres han reconegut que la Festa va marcar un abans i un després.

Així i tot, al llarg d'aquests últims vint-i-cinc anys, molts dels que la rebutjaren, han acabat per incorporar-s'hi.

II.

Dèiem abans que semblava el moment propici per a realitzar una nova aportació a la història de l'inici de la Festa, però aquesta ocasió cal donar-li un caire distint, afegir records i interpretacions noves que alguns desconeixen.

Haurem de referir-nos també a les relacions humanes; la narració dels antecedents; les persones que la introduïren i la feren seua; les experiències, els records; els problemes que va haver-hi; quins van ser els primers companys de "filà" i per què, una festa desconeguda i rebutjada de bestreta pels grups conservadors, anirà consolidant-se com el nucli al voltant del qual giren actualment les festes de setembre.

Però tampoc ens podem evadir del que subjau, del que anomenem intrahistòria.

Desfilars significava alguna cosa més que pintar-se la cara, posar-se un vestit de coloraines i dansar al ritme d'una música cadenciosa.

La Festa va ser, durant els primer quadrienni, catalitzadora de l'energia continguda durant anys d'obligat silenci. Va contribuir a la nostra maduració i la de les idees i els hàbits democràtics.

Al fons de tot estaven els desitjos de llibertat, de consolidació com a poble, d'assumpció del fet comarcal, de sentir-nos pertanyents a una cultura més ampla que la petita del nostre poble i la possibilitat de participar en la construcció d'una societat d'homes i dones en plànol d'igualtat.

Les raons de per què un grup humà assumeix una festa popular nova necessàriament ha d'explicar-se també per l'entusiasme de les persones que la protagonitzaren, de les idees vivències i records que cada moro o mora, cristià i cristiana guarda allà dins de la seua memòria i que no oblida.

No voldria passar per alt, pel que significava d'apertura, que a l'any 79 es van estrenar les pel·lícules: “Operación Ogro” de Guillo Pantocorvo, sobre l'atemptat a Carrero Blanco; “Companys, procés a Catalunya” de Josep Maria Forn, sobre l'assassinat del darrer President de la Generalitat de Catalunya; i “El proceso de Burgos” d'Imanol Uribe, amb entrevistes als acusats.

També va tornar de l'exili el poeta Rafael Alberti.

La Transició tenia aqueixos extrems. Actes d'aparent normalitat democràtica junt a situacions de temor heretades del passat.

III.

Per a tots amb els qui s'ha parlat, tant moros com cristians, l'inici de la Festa cal centrar-lo en un poble, Muro d'Alcoi; en un home: el Pep Ferrer; i en dues dones, la seua muller, l'Empar, i la seua germana, la Maria.

Alguns catòlics i capellans, que ja no combregaven amb les tesi del nacional catolicisme, fundaren la JARC (Joventut Agrícola Rural Catòlica) com un fòrum de debat cristià, com un lloc d'encontre de la joventut que ja s'interrogava sobre el futur de la societat del postfranquisme. En aquella organització, nucli d'alguns moviments sindicals, s'integraven joves que mostraven actituds afavoridores d'un avanç i modernització de la societat civil.

A l'església també es donaven aquestes contradiccions, la resistència crítica del Cardenal Tarancón i el conservadorisme de part del clergat.

Ja aleshores la JARC s'organitzava per comarques i els seus components realitzaven reunions intercomarcals.

El Pep en formava part, com alguns altres alaquasers. Allí va conèixer els germans Josep Tomàs i Joan Senabre, Ximo Llorca, Mercé Payà, Leonardo i molts altres, tots ells de Muro d'Alcoi –o, com ells preferien dir, del Comptat-, amb qui establí una forta amistat.

Coincidències de la vida, feren que Pep i Josep Tomàs Senabre es trobaren també a la *mili* a Paterna. Aquell xicot durant el servei militat venia de vegades a casa del Pep i, d'altres, anava ell a Muro. Entre els joves i les seues famílies es va establir una molt bona relació que encara es manté.

Amb el temps, El Pep, l'Empar i la Maria sovintejaven les visites a Muro on van conèixer el tarannà fester, acollidor, dinàmic i lúdic d'aquells joves murers.

Corprés i entusiasmat –segons les seues pròpies paraules– per aquella actitud amigable, va començar a endur-se cap a l'Alcoià algunes amigues i amics alaquasers. Recorda entre altres, el Pasqual Gil, el Just Cuéllar, el Manolo Costa, el Vicent Soriano i com no, el Joano Mislata. Allí feien colla amb els de Muro i anaven tots plegats al Rancho Wilson, discoteca que aleshores estava de moda a l'Alcoià.

En arribar el mes de maig, se celebren les festes de la Mare de Déu del Desemparats i, en el seu honor, a Muro, les de Moros i Cristians.

Dir Moros i Cristians avui, en 2004, no sorprén ningú, és una festa que tot-hom al País Valencià coneix, però al anys 70 la colla d'amics que anaren a Muro es van quedar enlluernats pels vestits, la música, la dignitat i, al mateix temps, l'aire fester i lúdic de les desfilades. De com, de la manera més natural, els balcons i façanes dels pobles de l'Alcoià llüien la Senyera de les quatre barres roges sobre fons groc.

Cal ser conscients que en aquells moments estàvem en l'etapa de màxima virulència del que s'ha nomenat “La Batalla de València”.

Els valencians discutíem per quina bandera decidir-nos.

Aquell que no gosara defensar que la senyera de la ciutat de València amb la corona reial sobre fons blau no era “la vertadera”, era considerat heretge, antivalencià i podia ser condemnat a l'ostracisme. És clar que, qui mai havia eixit del seu poble des de la seua justificada ignorància creguera, perquè no n'havia vist d'altra, que l'anomenada “Blaveta” o “Paternina” era aquella que calia defensar: la bandera de “totes les terres valencianes”.

Al balcó de l'Ajuntament democràtic d'Alaquàs va estar hissada per un temps la Senyera de les quatre barres roges sobre fons groc.

Podem imaginar-nos l'impacte sofert pels alaquasers quan comproven que pobles tan valencians com Muro, Agres, Cocentaina, o el mateix Alcoi, tenen com a bandera l'anomenada quatribarrada, i que tal cosa no produeix cap conflicte com el que s'havia creat artificialment a València i als pobles dels voltants de la capital del Regne.

El Pep aconseguirà l'any 1978 endur-se cap allà una bona colla d'amics i amigues, entre ells: Maria, Mati i Cecília Alòs, Maria Ferrer, Quico Moret (q.e.p.d.), Elvira Garcia, Paco Pons, Quique Sanmartin, Pep i Teresa Ruiz, Rafa Palop...

Tots recorden amb gran emoció i gaudi l'estança en l'alqueria del segle XVII que el Joan Senabre estava reconstruint, i on van romandre, per la seua gentilesa, durant les festes de Muro.

A Muro d'Alcoi.

Mati encara evoca viscudament des d'on va vore la desfilada i l'impacte que li va produir: “des de la porta del forn de Muro, que fa una pujadeta i que està davant l'església del poble”(sic).

En plena desfilada algú va dir tot emocionat :“Açò ho hem de portar a Alaquàs”.

Així doncs, havien trobat de sobte, conscientment o inconscient, el símbol, el paradigma de Festa que contenia les diferències que volien fer paleses: una música diferent; una vestimenta diferent; una manera de fer festa diferent i una bandera diferent.

És clar, que no es pot passar per alt quin tipus de persones érem. Gent amb una forta conscienciació i compromís cívic i social. Una bona part dels primers moros i cristians estaven integrats en moviments religiosos o cooperatius que abastaven camps de l'economia o l'educació: la JARC, Consum, l'Escola Comarcal, Caixa Popular, Escola La Florida, Cooperativa de Vivendes Populars.

IV.

En tornar de Muro, estàvem de tertúlia al Casino de la plaça i recordant emocionats l'experiència murera, es repregué la idea de desfilar.

Reunió a la porta de l'Ateneu.

Vam començar a organitzar-nos per a poder eixir a les festes del 79.

Necessitàvem música mora. La Maria Ferrer i el Paco Pons anaren a contractar la banda al Musical, però va ser inútil, perquè segons els representants de la Societat d'aleshores “a Alaquàs no volien/podien tocar marxes mores”. Davant aquesta negativa van a Torís, Godelleta, Montserrat, però cap volia o no en sabia. Descoratjat, el Paco digué amb sorneguera: “Vols que anem a llogar la Primitiva de Llíria?”.

Quan ja semblava impossible, és a Torrent, a la banda del Círculo Católico on es van trobar sis músics. Algú havia dit que hi havia joves que en sabien o estaven disposats a aprendre'n, de marxes mores.

Cobraven mil pessetes cadascun.

Ja que teníem la música faltaven els vestits.

En Casa Rosita, una botiga de disfresses del carrer Pintor Benedito de València, els llogàrem: pantalons bombatxos i camisola roja, faixa blava i jupetí verd. Als peus espadnyes de careta, a les mans una llança de fusta pintada, que ens havíem fabricat, i al cap alguna cosa que semblava un turbant.

La primera *filà* de moros

La primera *filà* de mores.

Capitana de la primera *filà* de mores.

Les dones, brusa i pantalons bombatxos verds, sobrefalda i jupetí blaus. Al cap una coroneta daurada i als peus espadenyes.

Faltava decidir quin dia de les festes de setembre faríem la nostra presentació en públic, i es va triar sense més, el divendres 7, dia de la Cavalcada, per ser la més popular.

Com que tothom volia ser moro i ningú pensava en ser cristià es formaren una *filà* de moros i una de mores.

El dia previst les dones anaren a vestir-se a ca Maria Ferrer i els homes a cal Just Bessó en la plaça del Ollers.

Semblava que tot estava a punt. Vestits i pintats férem cap a la porta de la parròquia de la Creu d'on, després d'uns quants d'ací sí, d'ací no,

ens va semblar bé d'iniciar la desfilada.

Començà la cavalcada i com que el músics no venien i es feia tard, Toni Castro, Jesús Ortí, Paco Pons i Ximo Llorens, disfressats i pintats agafàrem els cotxes i anàrem a Torrent a pels músics. Estaven esperant-nos tranquil·lament.

En tornar a Alaquàs, la cavalcada s'havia acabat.

Què fem? Estàvem decidits i havíem de desfilat!

Davant l'estranyesa de la gent que ja tornava cap a casa, va sonar per primera vegada la música i nosaltres iniciàrem d'una manera desmaniyotada, però amb emoció, els passets curts i cadenciosos de les marxes mores.

Drets com bastons, fent camí, mirant cap amunt, traient la panxa que no teníem i sentint-nos els amos del món, començàrem a desfilat.

Els deu per a la glòria moruna foren Toni Castro, Pep *el Rubio*, Joano Mislata, Just Bessó, Ramón Cosme, Ximo Llorens, Manolo Guasp, Pep Ferrer, Adrià Hernández i Pep Martínez. Va fer de capità Adrià i a la *filà* l'anomenàrem *Els Ollers*.

Les onze per a la glòria: Xima Soriano, Lucinda Chulià, Roser Martínez,

Cecília Alòs, Amparo Forment, Tere Ruiz, Empar Miralles, Maria Ferrer, Mati Alòs. La Capitana: Empar Miralles, el nom de la *fil·la*: La Sequieta.

Com que algú havia de coordinar la infraestructura, proporcionar-nos la beguda, els puros, arreglar-nos les capes... va ser Pilar Latorre qui es va prestar. Doble glòria per a ella.

Desfilars tranquils no anava a ser tan fàcil. Alguns dels que tornaven amb els tractors de la cavalcada i que ens volien boicotejar es posaren per davant, amb perill real d'atropellament, perquè no avançàrem.

Tot no eren entrebancs, un home que era d'Alcoi va baixar de sa casa emocionat i ens va felicitar.

Algú, que no recorde, ens va oferir "café licor".

Les desgràcies continuaven. En arribar al cantó del Castell, s'obriren les portes del cel i va començar a tronar i a ploure. Aquella vesprada va caure una ploguda com no es veia des de feia anys, i en dúiem molts de sequera.

No importava, nosaltres estàvem decidits a lluitar contra tot, fins i tot contra la força dels elements que també s'havien confabulat contra els moros.

La gent, arrimada a les parets per no banyar-se.

Nosaltres no sentíem ni el fred ni la calor ni la humitat.

Els músics, clar, no volien tocar perquè es banyaven els instruments, però nosaltres no féiem cas. Avant!

En passar pel carrer Major, uns ens miraven amb estranyesa, altres tancaven les portes al nostre pas. Era un bon senyal.

Va parar de ploure.

D'alguns balcons, per si no estàvem prou mullats, tiraven poalades d'aigua. Va ser el nostre bateig morú.

A poc a poc, tot i venent tantes dificultats, arribàrem a la porta de l'Ajuntament. Giràrem cap al Musical. Tornàrem arrere i pel carrer del Convent al carrer de les Eres, d'allí a la plaça dels Ollers.

Malgrat tanta dificultat, acabàrem la desfilada. Tots xopats i marejats pel fum dels puros o els vapors de la beguda, però plens de goig.

L'èxit havia estat total i ho sabíem. Per a celebrar-ho ens n'anàrem a sopar al carrer Mestre Serrano, a la porta de Carme Mateu, la Regidora de Cultura d'aleshores.

V.

Els dies següents els Moros era el tema de conversa de tothom. Els qui ens havien vist desfilat contaven als altres l'esdeveniment.

Uns parlaven bé i altres no tant, tot depenia amb qui parlaves.

Va ser més endavant quan, de veritat, començarem a adonar-nos-en del que havia significat la desfilada.

Adrià havia dit: “Açò no ha sigut una nyespla, ha sigut una *lleyà*”.

No es podia quedar així. Calia donar un pas endavant i organitzar-nos. Aquella explosió de festa havia de tindre continuïtat, havia de créixer i convidar a la participació de tota la gent del poble.

Efectivament, durant l'any 80 ens reuníem per tal que més gent fera filades noves.

La Biblioteca Pública, al carrer Madre Oviedo on ara està la seu de les mestresses de casa, va ser transitòriament el primer lloc de trobada. Allí vam decidir confeccionar uns estatuts, que per cert mai van vore la llum, i triàrem per votació la primera Junta Directiva: President, Joano Mislata; Secretari, Antonio Castro i Tresorera, Mati Alòs.

Com que la Biblioteca no semblava el lloc idoni per a reunir-nos permanentment va ser l'Ateneu qui ens va acollir.

“El Casino de la Plaça” ha estat el lloc que més influència tingué en l'organització dels moros.

L'Ateneu era un dels pocs espais on qui volia podia anar a parlar lliurement i organitzar activitats de tipus progressista. Tal cosa era possible perquè els Estatuts havien estat modificats abans de la Democràcia. Aquests Estatuts donaven al President pràcticament el poder absolut. En el nostre cas va significar un cop de sort perquè Ramón Portalés, President aleshores, va demostrar el seu tarannà liberal tot i facilitant, sense entrebancs, les activitats que a través de Mati Alòs, component de la Junta Directiva de l'Ateneu i mora reconeguda, proposàvem.

Molts moros ens en férem socis.

Es va muntar un cineclub i començà a configurar-se la biblioteca. Carme Benlloch amb la memòria que la caracteritza, té ben present quina va ser la primera pel·lícula que es va projectar i sobre aquella que es va realitzar el club: “Y Jhonny cogió su fusil”, film de temàtica rabiosament antibel·licista.

Llogàvem les pel·lícules en una casa que hi havia darrere de la plaça de bous perquè eren més barates.

A l'Ateneu era on es realitzaven la majoria de sessions de la Junta de Moros, com la del 16 de desembre del 81 en la qual, a les dotze de la nit, es vam assabentar de la mort del professor Manuel Sanchis Guarner, un home que simbolitzava la resistència de la cultura front la ignorància.

Es va decidir anar a la plaça de Cánovas de València per a signar al llibre de condol.

VI.

Un altre dels aspectes interessants, per com ho visqueren, va ser el de les dones en la Festa.

A Alcoi no eixien filades de dones, però a Muro sí, i per això aquest va ser el model que introduírem.

Les festes tradicionals d'Alaquàs relegaven les dones a un paper merament decoratiu. No podien participar per exemple en el concurs de paelles com a dones, ni al concurs de truc, encara que formaren una penya.

La Junta de Penyes estava controlada pels homes. Una i altra vegada havien demanat participar-hi però sempre se'ls denegava.

En el 81, en passar la Cavalcada per la porta de l'Ateneu li feren una pitada al President de Penyes que estava assegut a la porta, perquè no les havia deixades participar al concurs de paelles.

Al 82 sí que participaren, però com a components de la Junta de l'Ateneu, no com a dones. Era un pas endavant.

Les primeres mores entraren en la festa perquè “teníem vint anys i la sort de saber i poder pensar, de no deixar-nos manipular malgrat la ideologia en què havíem estat educades durant el franquisme, i d'haver sigut de les primeres alaquasenses en eixir a estudiar a Escoles i Universitats. Érem, per tant, dones amb cultura i lliures. Volíem igualtat de drets i obligacions. En els moros sentíem la igualtat. La festa va ser un alliberament. Per primera vegada es plantejava la lluita de la dona per la igualtat” (sic). També en aquest aspecte fórem pioners.

Recordem com en la primera Junta Directiva dels Moros la secretaria no va

Mores.

ser per a una dona, sinó per a un home, Toni Castro, i contràriament al que era costum, Mati Alós va ser nomenada tresorera, càrrec que sempre se li donava a un home. La Festa va ser pionera en la reivindicació del dret a la igualtat.

VII.

En les reunions de la Junta es va plantejar la necessitat d'un estendard que ens identificara. Parlàrem de quins símbols havien de representar-s'hi.

Com que érem Moros i Cristians Petrolers, es va decidir que l'estendard seria sobre el perfil del Penó de la Conquesta, quatre quarts dividits per la Senyera en sentit vertical i horitzontal. En el primer quarter, sobre fons verd, la mitja lluna i una estrella blanca; en el segon, sobre fons roig, una torre en blanc; en el tercer, sobre fons blanc, la creu cristiana en roig i, en el quart, sobre fons verd, un perol en roig.

El primer estendard el va dissenyar i pintar a l'oli Carme Mateu. Amb ell eixírem aqueix any, però al següent es va traure patró sobre paper de ceba i Cecília Alòs, amb sa tia Matilde Montalt *la de l'Hort*, el van brodar.

Encara surt a la desfilada.

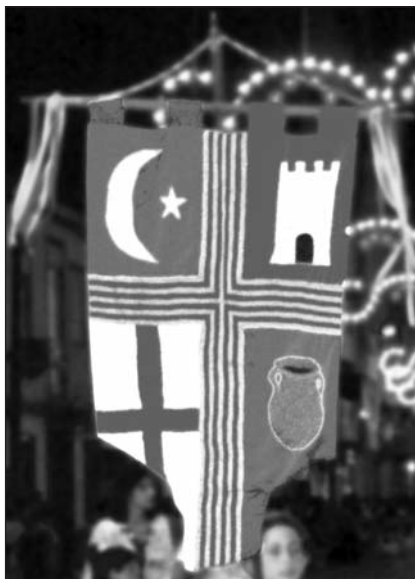
També confeccionarem per al 80 una pegatina que ens identificara.

Com a conseqüència de la tasca propagandística, en setembre del 80 van eixir dues *filaes* de Moros: Els Gossos, que després canviarien el nom pel Cobertís, amb deu moros i set mores, i Els Ollers, també amb dues *filaes*, una de moros i altra de mores.

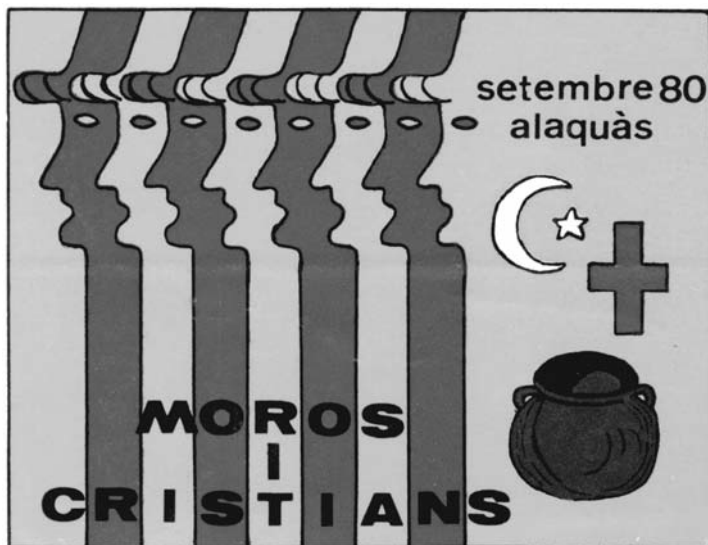
Es contractaren tres bandes de música, la que més va cridar l'atenció pel seu timbaler va ser la d'Atzeneta d'Albaida.

Ens férem un vestit nou, que l'acabarem de completar en tres anys.

També comptarem amb el suport d'una filà de paiportins. Qui no recorda el moro calb i panxut que feia de capità i desfilava com si no hagués fet una altra cosa en la vida?

L'Estendard

La pegatina.

Amb el vestit nou.

La *filà* dels paiportins.

Alguns grups d'amics de pobles de l'Horta, que estaven en procés d'introducció de la Festa, havíem trobat la manera d'ajudar-nos i fer comarca. Nosaltres anàvem als seus pobles, i ells vindrien al nostre.

VIII.

També al 80 s'incorporaren els cristians per tal d'arrodonir i completar la Festa.

El Pep Soriano, el Querubín i el Ramón Portalés feren la primera *filà*, perquè "tot eren moros i calia compensar amb cristians".(sic) Tres n'eren pocs i busquen gent per a desfilars. Aqueixa era la seua preocupació constant: com trobarien qui volgués eixir de cristià, tothom volia ser moro.

Hi ha els primers cristians.

Com que no sabien fer el pas de cristià desfilaren aqueix any amb el pas de moro.

En el 81, els amics del Pep Soriano feren la festa de la Mare de Deu de l'Olivar i aprofitaren l'esdeveniment per a continuar eixint de cristians amb els saragüells. Com sempre, hagueren de tirar mà de gent coneguda per completar la *filà*.

En la processó la colla del Baltasar havia eixit de clavaris per al 82. Aleshores, a l'any següent, la *filà* dels primers cristians s'havien fet un vestit nou amb una gran creu al pit i els deixaren els saragüells als clavaris, la qual cosa va permetre que una nova *filà* s'incorporara a la festa.

Els cristians.

Amb la vestimenta de llauradors de l'Horta eixiren i es mantenen.

Com estendard sempre han portat El Penó de la Conquesta.

Conten l'anècdota que quan passaven pel Barri Socusa la gent els deia “xiquet, eixa bandera no és”. I amb parsimònia ben estudiada contestaven “Sí?, ja ens han enganyat!, però no es preocupe que a l'any que ve la canviem”.

IX.

Al 81 es va eixir des del Castell. Era tot un símbol. Aquells primers moros ja el reivindicaven com part del patrimoni ciutadà i volien que passara a qui era l'autèntic propietari.

Creàrem l'Associació d'Amics del Castell i l'Associació d'Amics de les Ceberes de l'Horta.

Amb motiu del quatre-cents aniversari de l'inici de les obres del Castell, es va organitzar un concert de música renaixentista i es va col·locar una placa commemorativa que encara roman sobre el mur de l'ala est del claustre.

També, en aquest aspecte reivindicatiu, fórem capdavanters.

La conquesta final ha conclòs l'any 2003, el Castell ja és del poble i alguna cosa han tingut a vore aquells moros.

X.

Per a la desfilada del 82 llogàrem vestits nous. Pilar Latorre i Ramón Cosme, en ple agost, se n'anaren a Benigànim a buscar-ne.

Els quatre primers anys van ser decisius per consolidar i donar a conèixer la Festa.

Avui està totalment consolidada i els ciutadans d'Alaquàs l'han feta seua.

També a altres pobles de l'Horta hi ha moros i Cristians, però el primer poble en introduir-los va ser Picanya i després Alaquàs.

A les filades s'incorporen nous moros o cristians.

Se n'han format de noves.

Dels que fa vint-i-cinc anys reberen el bateig de moreria encara en romanen un bon grapat. Altres han deixat de desfilar.

Els Moros i Cristians han esdevingut component fonamental en les festes de setembre. Fins i tot aquells que la volgueren avortar per tal que no nasquera, conviden la família el dia dels Moros i Cristians.

És possible que el que es volgués avortar fos l'esperit del diàleg? De la Democràcia?

Les dues criatures, Moros i Cristians i Democràcia, s'han fet grans i tots gaudim íntimament en vore-les créixer amb força, però el que més ens commou és comprovar com un xicotet grup d'homes i dones tingueren la força de contribuir al canvi de la realitat.

N'estic segur que continua essent possible que els nous Moros i Cristians actuals no obliden l'herència de diàleg i gaudi per la llibertat que vam guanyar i els el deixem com a patrimoni.

El meu agraïment a tots els qui han tingut la gentilesa de contar-me els seus records

Alaquàs, juny de 2004

